

Eğitim Yönetimi Alan Kitaplarında Geleneksel Yönetim Yaklaşımlarına İlişkin İleri Sürülen İnanç İfadeleri: Doğruluk ve Haklılandırma Problemi *

Belief Statements Put Forward Regarding Traditional Management Approaches in Educational Administration Textbooks: Truth and Justification Problem

Fatih ŞAHİN¹, Necati CEMALOĞLU²

¹ Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı, sahinfatih@gazi.edu.tr

² Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı, necem@gazi.edu.tr

Makalenin Geliş Tarihi: 28.03.2018

Yayına Kabul Tarihi: 30.06.2018

ÖZ

Bu araştırmada, eğitim yönetimi alan kitaplarında geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin ileri sürülen inanç ifadelerine yer vermek, doğruluk ve haklılandırma teorileri kapsamında bu inanç ifadelerini tartışmak amaçlanmaktadır. Nitel olarak tasarlanan bu araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmış ve alan kitaplarında ileri sürülen inançlara ilişkin betimsel çözümler yapılmıştır. Alan kitaplarında bilimsel yönetim, yönetim süreçleri ve bürokrasiye ilişkin ileri sürülen inançlar uygunluk, pragmatizm, temelcilik ve bağdaşım yönüyle değerlendirilmiş, inançların doğruluğu ve haklılığı bu çerçevede analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin benzer inanç ifadelerine yer verildiği, ancak bu inançlara ilişkin şüpheli bir yaklaşımın olduğu, bu durumun da inanca bilgi niteliği kazandırmayı güçleştirdiği görülmektedir. Ayrıca, doğruluk ve haklılandırma kuramları bağlamında geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin ileri sürülen inançları epistemik bilgi düzeyine taşıyacak açıklamalara yeterince yer verilmediği görülmektedir. Geleneksel yönetim yaklaşımları özelinde alana ilişkin yapılacak çalışmalarda ileri sürülen inançları hem doğruluk hem de haklılandırma bağlamında

---

* **Ahntılama:** Şahin, F.. ve Cemaloğlu, N. (2019). Eğitim yönetimi alan kitaplarında geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin ileri sürülen inanç ifadeleri: doğruluk ve haklılandırma problemi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,39(1), 397-430.

Bu çalışma, birinci yazarın "Eğitim yönetiminin bilimsel sınırları: Alan kitapları bağlamında epistemolojik bir karşılaştırma" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

çoklu yönden doğrulayacak ve haklılandırarak ifadeler kullanmanın, inanca bilgi niteliği kazandırmada ve eğitim yönetimi alanına özgün kimlik kazandırmada önemli olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim yönetimi alan kitapları, Geleneksel yönetim yaklaşımları, İnanç, Doğruluk, Haklılandırma

ABSTRACT

In this research, it is aimed to include belief statements about traditional management approaches in education administration textbooks and to discuss these belief statements within the theories of truth and justification. In this qualitative research, document analysis technique was used and descriptive analysis was conducted regarding the beliefs asserted in the textbooks. In the textbooks, the beliefs about scientific management, management processes and bureaucracy were evaluated in terms of correspondence, pragmatism, foundation and coherence. The truth and justification of beliefs were analyzed in this framework. As a result of the research, it is seen that similar belief statements about traditional management approaches are included, but there is a skeptical approach to these beliefs, which makes hard to see the beliefs as epistemic knowledge. Moreover, there is insufficient evidence to explain the beliefs about traditional management approaches in the context of theories of truth and justification to bring them to epistemic level of knowledge. It can be said that using expressions to confirm and justify the beliefs regarding educational administration based on the traditional management approaches in the context of both truth and justification are important to convert beliefs into knowledge and give a unique identity to the field of educational administration.

Keywords: Educational administration textbooks, Traditional management approaches, Belief, Truth, Justification

GİRİŞ

Bilgi problemi, felsefenin ilgilendiği temel konulardan biridir. “Bir şeyleri bilebilir miyiz?”, “Ne tür şeyleri bilebiliriz?”, “Bir şeyleri bildiğimizi nasıl bilebiliriz?” gibi sorular epistemolojide birer bilgi problemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Musgrave, 2013). İlkçağ filozoflarından günümüze kadar birçok düşünür ve bilim insanı bu gibi sorulara yanıt aramıştır. Platon (2016), haklılandırılmış doğru inanca bilgi denilebileceğini iddia etmiştir. Bilgiye ilişkin bu tanımlama, “bilginin ölçütü nedir?” problemini karşımıza çıkarmaktadır. Örneğin, A bir kişi ve P bir önerme olarak kabul edildiğinde, A’nın P’yi bilmesi için üç temel koşulun birlikte sağlanması gerekmektedir. Birincisi, A’nın P’ye inanması gerekmektedir. İkincisi, P’nin doğru olması gerekmektedir. Üçüncüsü, P’nin doğru olduğuna ilişkin A’nın sağlam kanıtlarının

olması, bir başka ifadeyle P'nin haklılandırılması gerekmektedir (BonJour ve Sosa, 2003).

İnancın sistematik olarak ele alınıp anlam kazandığı, özgün bir kimliğe büründüğü örgütlerin başında üniversiteler gelir. Bilim insanları, tarihsel süreç içerisinde bilgiye özgün anlam kazandırmak ve bilgiyi epistemolojik bir kimliğe kavuşturmak için entelektüel bir çabanın içine girmişlerdir (Oplatka, 2009). Üniversiteler, bünyelerinde oluşturdukları akademik disiplinlerle bu işlevi yerine getirmekte, inanca bilgi niteliği kazandırmaya çalışmaktadır. Bu yolla üretilen bilgi yaygın kabul görmekte ve toplumun geniş tabakalarına yayılmaktadır.

Bilgiye ilişkin farklı bakış açılarının geliştirilmesinde akademik disiplinlerin yapısının etkili olduğu söylenebilir. Doğa bilimlerinde, bilimsel sınırlar daha belirgin olduğu için bu disiplinlerde pozitivist bir anlayışla etkili çalışmalar ortaya koyulabilmektedir. Ancak doğa bilimlerinde görülen düzenlilikler birçok disiplinde görülmemekte, özellikle sosyal bilimler çeşitliliğin çok olduğu kaotik yapılar olarak görülmektedir (Habermas, 2011; Willower, 1975).

Akademik disiplinlerin, bilim ekosistemi içerisinde her zaman için belirli veya sabit sınırları bulunmamaktadır. Akademik disiplinlerde zamanla amaç, yöntem, beceri veya temel uzmanlık gibi alanlarda görülen farklılaşmalar, kurumsal veya mesleki bölünmeler meydana getirerek bilim ekosisteminin farklılaşmasına yol açabilmektedir (Gieryn, 1983). Moles (2012) dünyanın tanımlanmış değişkenler arasında güçlü bir korelasyon biçiminde ifade edilen kesin ve karşı çıkılmaz bir hakikatler üzerine inşa edilemeyeceğini; dünyanın deneycinin soyutladığı ve denetlediği bir laboratuvar olmadığını, içinde birçok belirsizliğin bilimini barındırdığını ifade etmektedir.

Sosyal bilimlerin doğa bilimlerinden farklı olarak iyi belirlenmiş bilimsel sınırları yoktur. Sosyal bilimlerde karşılıklı uyum ve kimlik duygusu eksik yaşanmakta ve yakın disiplinlerle arasında geçirgenliğin fazla olduğu esnek sınırlar bulunmaktadır (Oplatka, 2014). Sosyal bilimlerin epistemolojik temellerinde görülen bu belirsizlikler, bu disiplinleri tartışmalı hale getirmekte, bu disiplinlere üye meslek elemanlarını

epistemolojik araştırmalar yapmaya teşvik etmektedir (Balcı, 2008; Evers ve Lakomski, 1996, 2001, 2015; Oplatka, 2009, 2014; Örucü ve şimşek, 2011; M. Özdemir, 2011; Turan, Bektaş, Yalçın ve Armağan, 2016). Sosyal bilimler içerisinde kendine yer edinen eğitim yönetiminde de bu tür tartışmalar sık yaşanmaktadır. Hatta bu tartışmalarda eğitim yönetiminin bilim olup olmadığının bile tartışıldığı görülmektedir (Balcı, 2008; English, 2002; Mitchell; 1980; Oplatka, 2014; M. Özdemir, 2011).

Akademik bir disiplin olarak ortaya çıktığı ilk dönemlerde pozitivist bir anlayışla ve mantıksal deneycilik ilkeleriyle gelişme gösteren eğitim yönetimi, 1960'lı yıllarda teorik bir temele dayandırılmaya çalışılmış, 1970'li yılların ortalarından itibaren de farklı bir yöne doğru evrilmiş, alanda alternatif yaklaşımlar benimsenmeye başlanmıştır (Evers ve Lakomski, 2001; 2015). Eğitim yönetimi, gelişimini sürdüren akademik bir disiplin olarak 1980'li yıllara kadar temel sorunlarını tam olarak çözememiş, epistemolojik sınırlarını açıkça betimleyememiş bir disiplin olarak anılmıştır (Mitchell, 1980). 2000'li yıllarda da benzer tartışmaların devam ettiği görülmektedir (English, 2002; Oplatka, 2014; M. Özdemir, 2011). English (2002) eğitim yönetimini bir bilim olarak gördüğümüzde alanı sınırladığımızı, bu disiplini bir çalışma alanı olarak tanımlamanın daha doğru olacağını iddia etmektedir. M. Özdemir (2011) ise eğitim yönetimini; kamu yönetimi ile işletme yönetiminin ara kesitinde, kendi özerk kimliğini henüz tam olarak oluşturamamış bir bilim olarak tanımlamıştır.

Bir disiplinin akademik özgünlüğünün belirlenmesi, sadece o disiplinin gelişimine katkı sağlamakla kalmamakta aynı zamanda o disiplinindeki gelişimin yönünü de belirlemektedir (Mitchell, 1980). Bu yüzden eğitim yönetiminin özgünlüğünü ortaya koyacak çalışmaların alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir bilim alanının özgünlüğü, ürettiği bilgi ve bu bilginin saklı olduğu kaynaklar olduğuna göre, bu kaynakları incelemek ayrıca önemli görülmektedir.

Bu araştırmada eğitim yönetimi alan kitapları bağlamında epistemolojik bir değerlendirme yapılmakta, inancın doğruluğu ve haklılığı problemi ele alınmaktadır. Bu amaçla eğitim yönetimi alanında yazılan, alanın temel eğilimlerini yansıttığı düşünülen kitaplar incelenmiş, bu kitaplarda geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin hangi

ifadelerin yer aldığı ve bu ifadelerin doğruluğuna veya haklılığına ilişkin hangi görüşlerin ileri sürüldüğü belirlenmeye çalışılmıştır.

Epistemoloji ve Bilgi Problemi

Felsefenin temel alanlarından biri olan epistemoloji insan bilgisinin doğasını, kaynağını, sınırlarını ve kavramsal bileşenlerini inceler (Guttek, 2017). Bilginin doğası, kaynağı, sınırı, ölçütü, doğruluğu veya geçerliğine yönelik sorular İlkçağ filozoflarından günümüze kadar merak edilen, üzerinde tartışılan konulardır. Ancak bilginin felsefi bir disiplin olarak incelenmesi ve epistemoloji disiplinine dönüşmesi modern dönem felsefesine dayanmaktadır. Descartes'le başlayan, İngiliz deneyci filozoflarla devam eden epistemoloji, günümüze kadar felsefenin en temel disiplinlerinden biri olarak varlığını devam ettirmektedir (Baç, 2011; Çüçen, 2014).

Çüçen'e (2014) göre bilgi felsefesinde ilk olarak sorulması gereken soru "Doğru bilgi olanaklı mıdır?" sorusudur. Bir başka ifadeyle, insan zihni gerçek denilen varlık hakkında doğru bilgi sahibi olabilir mi? Bilginin imkânı sorulduktan sonra, ikinci olarak kaynağı sorulmalıdır. Üçüncü problem, bilginin ölçütüyle ilgilidir. Bir başka ifadeyle, hangi ölçütler sonucu bir bilgi doğru bilgi olmaktadır. Bilgi felsefesinin son sorusu ise "Bilgiyi nereye kadar bilebiliriz?" sorusudur. Bu çalışmada bilginin ölçütü problemi ele alınmaktadır.

Kendimize, sosyal çevremize, doğaya ve daha farklı alanlara ilişkin birçok şey biliriz. Bu bilgilerimiz sayesinde doğaya ve diğer canlılara karşı büyük bir güç kazanır, biyolojik yeterliklerimiz sınırlı bile olsa ürettiğimiz araçlar ve teknolojilerle onlardan daha güçlü hale geliriz (Musgrave, 2013). Ancak bildiklerimizin doğruluğu hakkında, bir başka ifadeyle bilgi nesnesi olup olmadığı konusunda o kadar emin değilizdir. Çünkü doğruluk ve bilgi İlkçağ düşünürlerinden günümüze tartışılacak kavramlar olup yer yer üzerinde çelişen fikir veya kuramların üretildiği tartışılacak kavramlardır. Platon (2016), "Theaitetos" adlı diyalogunda bilgi konusunu ele almakta, bilgiye ilişkin bu üç temel koşul öne sürmektedir: İnanma, doğruluk ve haklılandırma. Bu üç koşul birlikte sağlandığı zaman, inanç epistemik bilgiye dönüşür. İnanmak, bilgi nesnesine

karşı geliştirilen öznel bir tavır veya duruştur. Doğruluk ve haklılandırma ise daha kapsamlı açıklama gerektiren, teorik dayanağı olan kavramlardır.

Doğruluk, gerçekliğe ilişkin inanç veya önermelerle ilgili bir kavramdır. Bir başka ifadeyle inançlar, önermeler veya cümleler doğruluğun taşıyıcıları (bearer) olarak görölmektedir (Glanzberg, 2016). Doğruluk, epistemik bilgide aranan en temel özelliktir. Bilginin doğruluğu problemi, kısaca “Doğruluk nedir?” ve “Bir şeyi doğru yapan şey nedir?” sorularına cevap arar. Doğruluk ile ilgili çağdaş literatürde, farklı kuramlarla bu sorulara cevap üreilmeye çalışılmaktadır. Bu kuramların her biri doğruluğu farklı bir açıdan ele almaktadır (Glanzberg, 2016; Haack, 1976).

Epistemolojinin önemli problemlerinden biri olan doğru inancın ölçütlerine ilişkin farklı açıklamalar geliştirilmiştir. Doğruluk ile ilgili çağdaş literatürün önemli bir bölümü, başlangıç noktası olarak yirminci yüzyılın ilk yıllarında ortaya atılan doğruluk kuramlarını referans alır. Neo-klasik doğruluk kuramları olarak da bilinen bu kuramların başlıcaları şunlardır: Uygunluk veya karşılıklılık (correspondence), bağdaşım (coherence) ve pragmatist doğruluk teorileri (Glanzberg, 2016). Bu araştırmada, doğruluk bağlamında uygunluk doğruluk ve pragmatist doğruluk kuramları ele alınmıştır. Bağdaşım konusu ise haklılandırma kapsamında ele alındığı için ayrıca bu bölümde ele alınmamıştır.

Uygunluk doğruluk kuramı, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın ilk yıllarında ortaya atılan bir kuram olmasına rağmen, bu kurama esin veren fikirlerin tarihi oldukça eskidir. Aristoteles veya Aquinas’ın fikirlerinde bu izleri görmek mümkündür. Ancak yakın tarihte bu kurama ilişkin ilk fikirler George Edward Moore ve Bertrand Russell tarafından üretilmiştir (Glanzberg, 2016). Uygunluk kuramında temel iddia şudur: İnanđımız veya söylediğimiz şeyler gerçekte örtüşüyorsa, olgulara karşılık geliyorsa doğrudur (Glanzberg, 2016). Bir başka ifadeyle, inanç uygun bir varlığa karşılık geliyorsa doğrudur, gelmiyorsa yanlıştır (Young, 2016). Uygunluk doğruluk kuramına göre, inancın doğruluğu dış dünya ile inanç arasındaki ilişkiye bağlıdır (Glanzberg, 2016). Bu doğruluk kuramının realist felsefeyle ilişkili bir kavram olduğu ileri

sürülebilir. Çünkü realizmde gerçekliğin nesnel bir düzeni olduğu iddiası vardır ve ileri sürülen bir inancın bu gerçeklikle örtüşmesi beklenmektedir (Guttek, 2017).

Pragmatist doğruluk kuramı, Amerikalı pragmatistler tarafından ileri sürülen bir doğruluk kuramıdır (Glanzberg, 2016). Pragmatizmde inançların veya düşüncelerin deneyimlenebilir ne tür pratik farklar yarattığına bakılır (James, 2017). Haack (1976) pragmatist doğruluk kuramının ilk kez Charles Sanders Peirce tarafından ileri sürüldüğünü, bu kuramın John Dewey tarafından benimsendiğini ve William James tarafından da geliştirildiğini belirtmiştir. Bu üç düşünürün doğruluk hakkındaki fikirlerini bir araya getiren Haack (1976) doğruluğun araştırma sonucu elde edilen, gerçeklikle bağdaşan, tatmin edici olan (yararlı, uygun ve doğru olmak), yaşantılarla bağdaşan, doğrulanabilir olan, sürekli büyüyen ve bilgiye dönüşen inançlar olduğunu belirtmektedir.

İnancın bilgi niteliği taşıması için doğru olması aynı zamanda haklılandırılması gerekmektedir (Cohen, 1984; Olsson, 2017). Epistemolojide temel problemlerden biri, doğru olduğu düşünülen bir inancın nasıl haklılandırılacağıdır (Olsson, 2017). Dış dünyaya ilişkin inançlarımızın iyi gerekçeleri var mıdır? Bu sorunun cevabı evet ise, inançlarımıza ilişkin gerekçeler hangi formda karşımıza çıkmaktadır? BonJour ve Sosa (2003) bu sorularla epistemik haklılandırmayı ele almaktadır. Musgrave (2013), bir inancın bilgi olarak ifade edilebilmesi için haklılandırılabilmesi ve şanslı bir tahminden ibaret olmadığının gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir. İnançlarımızı nasıl haklılandırdığımız üzerine ikilemler bulunmaktadır. Birinci ikilem, inancımızı temelsizlik yönünden mi yoksa bağdaşım (tutarlılık) yönünden mi haklılandırdığımızdır. Bilgiyi tamamen temel inançlarımız aracılığıyla mı haklılandırıyoruz yoksa bilgilerimiz inançlarımız arasındaki bağdaşım, uzlaşma ya da karşılıklı destek ilişkisiyle mi haklılandırılmaktadır? Diğer bir ikilem, inançlarımızı içsel bir bakış açısıyla mı yoksa dışsal bir bakış açısıyla mı haklılandırdığımızdır (BonJour ve Sosa, 2003). Bu araştırmada inancın haklılandırılması temelsizlik ve bağdaşım çerçevesinde ele alınmaktadır.

Temelci haklılandırma kuramına göre inançlarımızı haklılandırarak temel inançlar bulunmaktadır. Descartes'ten Locke, Hume, Kant gibi düşünörlere, onlardan günümüz düşünörleri Ayer, Lewis ve Chisholm'e kadar birçok düşünür temelcilik yönüyle inancı haklılandırmışlardır (BonJour ve Sosa, 2003). Kant'a (2016) göre temel güçlere ya da temel yetilere ulaşır ulaşmaz bütün insan kavrayışı son bulur. Kant, bu temel güç ya da yetilerin olanağının insan tarafından hiçbir zaman için kavranamayacağını, bunlara ilişkin yalan ve tutarsız görüş ortaya atılmayacağını iddia etmiştir. Birçok ampirist, dolaysız, temel bilginin kaynağı olarak deneyimi görürler (Olsson, 2017). Rasyonalistler ise bilgiyi temellendirmede akıl veya sezgiye başvurular (Musgrave, 2013). Epistemoloji alanında, temelciliğın insanı savunmasız bıraktığı, ümitsizliğe sevk ettiği ve epistemolojik ilerlemenin sağlanması için bu yaklaşımın terk edilmesi gerektiğı, bu yaklaşımın bağdaşım ile kıyaslandığında dogmatik kaldığı yönünde eleştiriler de bulunmaktadır (Audi, 1988; BonJour ve Sosa, 2003).

Bağdaşım haklılandırma kuramlarına göre bir inanç, aynı durum veya gerçekliğe ilişkin üretilen inançlar kümesiyle tutarlı ise bu inanç haklılandırılmış demektir (Olsson, 2017). Bizler dış dünyanın tamamını zihnimizde taşıyamayacağımıza göre zihinde üretilen bir şeyi dış dünyayla ilişkilendirmek anlamsız olabilir. Anlamlı olan ancak zihnin ürünü olan bir şeyi, yine zihnin ürünü olan başka bir şeyle karşılaştırmaktır (Young, 2016). Ancak literatürde bu görüşe karşı geliştirilen eleştiriler de vardır. Bu eleştirilerden biri, tutarlı bir inançlar sisteminin inançları tek tek ele almak yerine inançlar kümesi içindeki yerine göre ele almasının yaşantılara yeterince yol gösteremeyeceğidir. Bu kurama yöneltile bir başka eleştiri de geri gitme problemine nasıl bir çözüm bulacağıdır. (Olsson, 2017).

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma; kelime, resim, söz gibi nitel verilere dayanan; tümevarımsal bilimsel yöntemin kullanıldığı; üzerinde çalışılan konu hakkında kapsamlı ve buluş niteliğinde bilgi edinmeyi amaçlayan bir araştırma türüdür (Johnson ve Christensen, 2012).

Araştırmada olgubilim (fenomenoloji) araştırma deseni kullanılmıştır. Olgubilim araştırmalarında amaç, farkında olduğumuz ancak hakkında ayrıntılı bir kavrayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada, alan kitaplarından hareketle doğruluk ve haklılandırma olguları ele alınmakta, bu olgulara ilişkin epistemolojik çözümler yapılmaktadır.

Araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizinde, daha önce yayımlanan çalışmalar üzerinde kritik değerlendirmeler yapılmakta; araştırmanın problem durumuyla ilgili çalışmalar arasındaki ilişkiler, çelişkiler, boşluklar, tutarsızlıklar araştırmacı tarafından ortaya koyulmakta ve problemin çözümü için sonraki süreç veya süreçlerde neler yapılabileceği okuyucuya aktarılmaktadır (Amerikan Psychological Association, 2011).

Fitzgerald (2012) araştırmacılar tarafından doküman analizinin temel araştırma yaklaşımı olarak kullanılması durumunda, araştırmada sistematik bir bütünlüğün sağlanması adına aşağıdaki adımların izlenmesi gerektiğini ifade etmektedir:

- Araştırma probleminin veya konusunun tanımlanması veya ortaya konulması
- Araştırmanın amacının ve araştırma sorularının belirlenmesi
- Araştırma konusuna ilişkin teorik ve yöntemsel çerçevenin belirlenmesi
- Literatürden anahtar kelime veya temaların seçilmesi
- Dokümanların temin edilmesi
- Dokümanların sınıflandırılması
- Verilerin derlenmesi ve sıraya konulması
- Verilerden temalar oluşturulması veya verilerin temalar çerçevesinde ele alınması
- Elde edilen temalar çerçevesinde verilerin yorumlanması
- Yapıyı oluşturma ve rapor yazma.

Araştırmanın çalışma evrenini, Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yazılan ve geleneksel yönetim yaklaşımlarını (bilimsel yönetim, yönetim süreçleri ve bürokrasi) ele alan kitaplar oluşturmaktadır. Çalışma evreni, ulaşılabilir evren olup, araştırmacının doğrudan gözlem veya inceleme yapmasına ya da ondan seçilen bir örnek küme üzerinden inceleme yapmasına olanak vermektedir (Karasar, 2014). Karasar (2014),

çalışma evreninin canlı veya cansız her türlü elemanı içerebileceğini belirtmektedir. Araştırmada eğitim yönetimi alanından iki uzman görüşüne de başvurularak çalışma evreninden sekiz kitap örnekleme alınmıştır. Eğitim yönetimi alanında incelenen kitaplar sırasıyla EYK1, EYK2, EYK3, EYK4, EYK5, EYK6, EYK7, EYK8 olarak kodlanmıştır. Örneğin EYK3 denildiğinde eğitim yönetimi alanında incelenen üçüncü kitap anlatılmak istenmektedir.

Araştırmada incelenen kitaplara ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Araştırmacı, etik gerekçelerle örnekleme aldığı kitapların detaylı künyelerine yer vermemiştir.

Tablo 1. Araştırmada İncelenen Kitaplar

Kitap	Yazar Bilgisi	Baskı Yılı
EYK1	Tek yazarlı	2010
EYK2	2 yazarlı (çeviri kitap)	2012
EYK3	Tek yazarlı	2014
EYK4	2 yazarlı (çeviri kitap)	2013
EYK5	Çok yazarlı (editörlü)	2004
EYK6	Tek yazarlı	1999
EYK7	Çok yazarlı (editörlü)	2013
EYK8	Çok yazarlı (editörlü)	2012

Araştırmada betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde, alan kitaplarındaki metinler üzerinden çözümlemeler yapılmış, kitap yazarlarının ifadelerine yer verilmiştir. İncelenen kitaplarda inanç (epistemik inanç; hakkında doğru veya yanlış gibi ifadelerin kullanılabilmesi, yargı bildiren inanç ifadeleri) ifadeleri, eğitim yönetimi ve felsefe alanlarından birer uzmanın da görüşü alınarak araştırmacı tarafından belirlenmiş, bu inançların doğruluğuna veya haklılığına ilişkin kitap yazar veya yazarlarının görüşlerine yer verilmiş, ilgili literatür kapsamında bu görüşler analiz edilmiştir. Fitzgerald (2012) doküman analizinde dikkat edilmesi gereken dört ölçütten söz etmiştir. İlk olarak incelenen dokümanlar; üzerinde oynama yapılmamış ve gerçek dokümanlar olmalıdır. Dokümanların, araştırmacının amacına katkı sağlayan güvenilir kaynaklar olması beklenmektedir. Dokümanların araştırma problemine cevapların aranabileceği uygun kaynaklar olması gerekir. Son olarak dokümanlar gerek içerik analizi gerekse metin çözümlemelerine uygun, içinde anlamların aranabileceği bir

nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda gerçek kaynaklar üzerinde inceleme yapıldığı, incelenen kaynakların alana ilişkin temel bilgi edinmek için okunan kaynaklar olduğu, inceleme konusu yapılan geleneksel yönetim yaklaşımlarının bu kitaplarda işlendiği ve betimsel analiz için metin çözümlemelerine uygun kaynaklar olduğu söylenebilir. Alan kitaplarının güvenilirliği ve metin çözümlemelerine uygunluğu için eğitim yönetimi alan uzmanlarından görüş alınmıştır. Araştırmada, araştırmacı beklentilerini ve düşüncelerini araştırma sonuçlarına yansıtılmaya özen göstermiş, doğrudan betimlemeler yoluyla kitaplardaki ifadelerle yer vererek nesnel bir tutum sergilemeye çalışmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, eğitim yönetimi alan kitaplarında geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin yer alan inançlar ile bu inançların doğruluğuna veya haklılığına ilişkin bulgular yer almaktadır. Araştırmada geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin ileri sürülen inançlar bilimsel yönetim, yönetim süreçleri ve bürokrasi kapsamında ele alınmaktadır.

Bilimsel yönetime ilişkin inanç ifadeleri Tablo2’de verilmiştir.

Tablo 2. Bilimsel Yönetime İlişkin Kitaplarda Yer Alan İnanç İfadeleri

İnanç İfadeleri	Sıklık
Örgütlerde başarı ve örgütsel etkililik için;	
• Bilimsel yöntemlerle iş analizleri yapılmalıdır (hareket etüdü).	8
• Bir işin en etkili yapılabileceği zaman belirlenmelidir (zaman etüdü).	7
• Çalışanlara üretime katkıda buldukları ölçüde ödeme yapılmalıdır.	7
• Örgütlerde standart yöntem ve süreçler izlenmelidir.	6
• Çalışanların işe alınması ve yetiştirilmesi sürecinde bilimsel yöntemler izlenmeli ve liyakate dayalı atama ve terfi işlemleri uygulanmalıdır.	6
• İşte uzmanlaşma sağlanmalıdır.	5
• Sıkı denetimlerle örgütsel performansın etkililiği sürekli gözden geçirilmelidir.	3
• Örgütsel faaliyetlerin planlaması yönetim tarafından, uygulaması çalışanlar tarafından yapılmalıdır.	3

Tablo 2 incelendiğinde eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime ilişkin sıklıkla hareket etüdü, zaman etüdü, teşvikli ücret sistemi, standartlar, liyakat, uzmanlaşma, terfi, denetim, yöneten ile yönetilen arasındaki görev farklılığı gibi

konuların vurgulandığı, inanç ifadelerinin bu konular çerçevesinde oluşturulduğu görülmektedir. Örneğin EYK5'te bilimsel yönetimde temel fikrin, verimliliğin sağlanması amacıyla bir işin en iyi şekilde nasıl yapılacağına ayrıntılı olarak bilimsel yoldan belirlenmesi olduğu ifade edilmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime ilişkin üretilen inançlarda temel dayanak olarak Taylor'un iş deneyimleri ve gözlemleri sonucu yönetime ilişkin ortaya koyduğu ilkelere atıf yapılmaktadır. Örneğin EYK4'te bilimsel yönetim anlayışından önceki dönemlerde yönetim alanına sağduyu ve deneyimin hâkim olduğu, bu yeni dönemle birlikte dikkati gözlem ve incelemelere dayanan bilimsel yönetimin hâkim olduğu ifade edilmektedir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetimin eğitim örgütlerine olan yansımalarından söz edilmekte, Bobbit ve Callahan gibi isimlerin üniversitelerde bu ilkeler üzerinde çalıştıkları ifade edilmektedir. EYK5'te Taylor'un görüşlerinin eğitim örgütlerinde kolaylıkla kabul edildiği; eğitim programlarına finansman, verimlilik, etkili yönetim gibi konuların dâhil edildiği; eğitim mühendisliği, bilimsel eğitim, bilimsel denetim gibi kavramların eğitim örgütlerinde sık kullanılmaya başlandığı; ödül ve terfi uygulamalarında bilimsel yönetimin ilkelerinin uygulanmaya başlandığı ifade edilmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında yazarlar genellikle bilimsel yönetime ilişkin eleştirel bir yaklaşım ortaya koymuşlar, bu inançların uygulanabilirliği konusunda olumsuz değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Örneğin, EYK8'de bilimsel yönetimde örgüte ve insana bakışın mekanik bir özellik taşıdığı, insanın bir makine gibi yönetilebileceğinin iddia edildiği belirtilmektedir. EYK5'te de buna benzer ifadeler yer almaktadır.

Eğitim yönetimi alan kitaplarının dördünde (EYK2, EYK4, EYK5, EYK6) Taylor'un "Bilimsel Yönetimin İlkeleri" kitabı referans gösterilmiştir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime ilişkin olarak yararlanılan kaynaklar incelendiğinde özellikle yönetim alanındaki kaynaklardan yararlandığı, incelenen kitaplar arasında birbirine atıfların sıklıkla yapıldığı (Örneğin; EYK3'te tek kaynak olarak EYK2'ye, EYK7'de EYK8'e, EYK8'de EYK1 ve EYK3'e atıf yapılmıştır) ve genellikle ulusal yayınlardan yararlandığı (Türkçe yayımlanan çeviri kitaplar hariç) görülmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime ilişkin ileri sürülen inançları doğrulayacak veya haklılandırarak herhangi bir ampirik veya kuramsal veri sunulmamıştır. Kitap incelemelerinde genel olarak yönetim süreçlerine ilişkin inançların kaynağının gözlem ve deneyimler olduğu, usa başvurma yoluyla bu inançların bilimsel olarak üretildiği ifade edilmektedir.

Yönetim süreçlerine ilişkin inanç ifadeleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yönetim Süreçlerine İlişkin Kitaplarda Yer Alan İnanç İfadeleri

İnanç İfadeleri	Sıklık
Örgütlerde başarı ve örgütsel etkililik için;	
• Her çalışanın bir işte uzmanlaşmasına fırsat verecek şekilde iş bölümü yapılmalıdır.	7
• Yetki sorumlulukla birlikte verilmelidir.	7
• Örgütlerin belli kurallarla yönetilmesi gerekir (disiplin).	7
• Emirlerin çatışmaması için her astın yalnız bir üstten emir alması gerekir (kumanda birliği).	7
• Örgüt menfaatlerinin çalışanların özel menfaatlerinden üstün tutulması gerekir.	7
• Çalışanların tümüne eşit ve adil davranılmalıdır.	7
• Eşit işe eşit ücret, eşit sonuca eşit ödül verilmesi gerekir.	7
• Çalışanların inisiyatif kullanmalarına izin verilmelidir.	7
• Çalışanlar arasında iş birliğinin sağlanması, birlik ve beraberlik ruhunun oluşturulması gerekir.	7
• Tek merkezden yönetim uygulanmalıdır.	7
• Çalışanların işe devamlılığı sağlanmalıdır.	6
• Birbirine benzeyen ve aynı amaca yönelik olarak yürütülen işlerin aynı yönetici tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir (yönetim birliği).	6
• Hiyerarşik bir örgüt yapısı oluşturulmalıdır.	6
• Örgütsel unsurların örgütte bir düzen içerisinde konumlandırılması gerekir.	5

Tablo 3 incelendiğinde eğitim yönetimi alanındaki kitaplarda yönetim süreçleri bağlamında sıklıkla iş bölümü, yetki ve sorumlulukların denkliliği, disiplin, emir veya komuta birliği, örgütsel amaçların bireysel amaçlara üstünlüğü, eşit ve adil davranma, inisiyatif, birlik ruhu, merkeziyetçilik, personel devamlılığı, yönetim birliği, hiyerarşik otorite, düzen gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Örneğin, EYK3'te iş bölümü örgütün temeli, hatta nedeni olarak görülmekte, bir kişinin aynı anda iki işi yapamayacağı ve farklı birçok işi yapabilecek bilgiye de sahip olamayacağı

düşüncesinden hareketle örgütlerde iş bölümü kaçınılmaz görülmektedir. EYK4'te yönetimin kesintisiz bir süreç olduğu, bu yüzden işgücünde sürekliliğin sağlanması gerektiği, bunun için de çalışanların ile devamlılıklarının esas olduğu belirtilmektedir.

Eğitim yönetimi alanlarında yönetim süreçlerine ilişkin ifade edilen inançlarda temel dayanağın Fayol'un yönetime ilişkin ileri sürdüğü görüşler, özellikle 14 yönetim ilkesi olduğu görülmektedir. Bir kitapta (EYK2) ise yönetim süreçleri konusu ele alınmamış, bilimsel yönetim başlığı altında Fayol'un çalışmalarına kısaca değinilmiştir. Örneğin EYK1'de Fayol'un başarılı bir mühendis olduğu, iş deneyimleri sonucunda yönetsel eylemleri tanımladığı, yönetim süreçlerini ortaya koyduğu, yönetime ilişkin ilkeler öne sürdüğü belirtilmektedir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında yönetim süreçlerine ilişkin bazı uygulamalardan da söz edilmekte, yönetim süreçlerine ilişkin inançların okullarda halen kabul gördüğü ifade edilmektedir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında yönetim süreçleri yaklaşımına kuramsal katkı sağlayan Gulick ve Urwick gibi kişilerden ve bu kişilerin çalışmalarından da söz edilmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında yaygın olarak yönetim süreçleri yaklaşımının klasik bir yönetim geleneği olarak görüldüğü, örgütün biçimsel yönüne vurgu yapan bu yaklaşımı eğitim örgütlerinde uygulamanın sorunlu olabileceği belirtilmektedir. Örneğin, EYK5'te yönetim süreçleri yaklaşımı bireyin insani yönü üzerinde durmayan, çalışanları toplumsal ve psikolojik yönleri olan bir değer olarak görmek yerine bir makine gibi gören anlayışın egemen olduğu ifade edilmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarının üçünde (EYK4, EYK5, EYK6) Fayol'un "Genel ve Endüstriyel Yönetim" kitabı referans gösterilmiştir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime ilişkin olarak yararlanılan kaynaklar incelendiğinde özellikle yönetim alanındaki kaynaklardan yararlanıldığı (EYK7'de sadece yönetim alanındaki kaynaklara atıf yapılmış, eğitim yönetimine ilişkin herhangi bir kaynağa başvurulmamıştır), incelenen kitaplar arasında birbirine atıfların sıklıkla yapıldığı (Örneğin; EYK3'te EYK6'ya, EYK5'te EYK4'e; EYK8'de EYK1 ve EYK3'e atıf yapılmıştır) ve genellikle ulusal yayınlardan yararlanıldığı (Türkçe yayımlanan çeviri kitaplar hariç) görülmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında yönetim süreçlerine ilişkin ileri sürülen inançları doğrulayacak veya haklı kılacak herhangi bir ampirik veya kuramsal veri sunulmamıştır. Kitap incelemelerinde genel olarak yönetim süreçlerine ilişkin inançların kaynağının gözlem ve deneyimler olduğu görülmektedir.

Bürokrasiye ilişkin inanç ifadeleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Bürokrasiye İlişkin Kitaplarda Yer Alan İnanç İfadeleri

İnanç İfadeleri	Sıklık
Örgütlerde başarı ve örgütsel etkililik için;	
• Hiyerarşik bir otorite mekanizması kurulmalıdır.	8
• Örgütlerde iş bölümü ve uzmanlaşma sağlanmalıdır.	7
• Kurallar uygulanmalıdır.	6
• Nesnellik sağlanmalıdır.	6
• Liyakate dayalı atama ve terfi işlemleri uygulanmalıdır.	5
• Tüm örgütsel faaliyetler yazılı kayıt altına alınmalı ve arşivlenmelidir.	5
• Yönetimde akıl ölçüt alınmalı ve rasyonel bir yönetim sergilenmelidir.	4
• Yasal güç kaynakları kullanılmalıdır.	3
• Öngörülebilirlik ölçüt alınmalıdır.	2

Tablo 4 incelendiğinde eğitim yönetimi alan kitaplarında bürokrasiye ilişkin sıklıkla hiyerarşik otorite, iş bölümü, uzmanlaşma, kurallar, nesnellik, liyakate dayalı atama ve terfi, kayıt ve arşivleme, rasyonellik, yasallık ve öngörülebilirlik gibi konuların vurgulandığı görülmektedir. Örneğin, EYK2'de okullar dâhil hemen hemen tüm modern örgütlerin örgütsel karmaşadan kurtulmak için Weber tarafından ileri sürülen iş bölümü, uzmanlaşma, nesnellik otorite hiyerarşisi, kurallar gibi özelliklere sahip olduğu ifade edilmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında bürokrasiye ilişkin üretilen inançlarda temel dayanak olarak Max Weber'in görüşlerine başvurulduğu ileri sürülebilir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında bürokrasiye ilişkin inançlar incelendiğinde bu inançların ussa dayandığı, uygulanabilir olduğu ve rasyonel bir temelinin olduğu belirtilmektedir. EYK3'te Weber'in bürokrasi kuramının temelinde ussallığın olduğunu, EYK4'te Weber'in bürokrasi modelinin rasyonellik üzerine kurulduğu ifade edilmektedir. EYK2'de

okullarda bürokrasiye ilişkin inançların uygulanmasının verimlilik ve amaçlara ulaşma açısından işlevsel olduğu ifade edilmektedir.

Kitaplarda eğitim örgütlerinin bürokratik yapılar olduğu, bürokrasinin ilkelerinin eğitim örgütlerinde uygulandığı, ancak bu durumun eğitim örgütleri açısından sorunlu olabilecek yönlerinin de olduğu belirtilmektedir. İncelenen kitaplarda eğitim örgütleri açısından bürokrasi modelinin işlevsel olmayan yönlerinden de söz edilmekte, bu model insani ilişkiler bağlamında eksik görülmektedir. Örneğin, EYK1’de bürokrasinin ilkelerinin okullarda halen etkili olduğu, ancak okullar için olumsuz olarak değerlendirilebilecek yönlerinden de olduğu ileri sürülmektedir. Örneğin, bürokrasinin eğitim örgütlerinde otokratik ve katı uygulamalara yol açtığı, eğitim örgütlerinde demokrasiye olan ihtiyacı arttırdığı belirtilmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında genel olarak bürokrasi modelini ortaya atan Weber’in çalışmalarına atıf yapılmıştır (EYK3 ve EYK8 hariç). Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime ilişkin olarak yararlanılan kaynaklar incelendiğinde özellikle yönetim alanındaki kaynaklardan yararlandırıldığı, incelenen kitaplar arasında birbirine atıfların sıklıkla yapıldığı (Örneğin; EYK3’te EYK’ye, EYK5’te EYK2 ve EYK3’e atıf yapılmıştır) ve genellikle ulusal yayınlardan yararlandırıldığı (Türkçe yayımlanan çeviri kitaplar hariç) görülmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında genel olarak bürokrasiye ilişkin ileri sürülen inançları doğrulayacak veya haklı kılacak herhangi bir ampirik veya kuramsal veri sunulmamıştır. Sadece bir kitapta Alvin Gouldner’in çalışmasından söz edilmekte, kuralların verimlilik üzerindeki etkisi belirtilmektedir. Kitap incelemelerinde genel olarak bürokrasiye ilişkin inançların kaynağının gözlem ve deneyimler olduğu ve rasyonel çözümlenmelerle bu inançlara son halinin verildiği görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde öncelikle geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin alan kitaplarında yer alan inanç ifadelerinin genel bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Sonrasında bu inançlar doğruluk ve haklılandırma kuramları kapsamında değerlendirilmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *bilimsel yönetime* ilişkin genel olarak örgütsel başarı ve etkililik için standart yöntem ve süreçlerin izlenmesi, bilimsel yöntemlerle iş ve zaman analizlerinin yapılması, uzmanlığın gözetilmesi, işe alma ve yetiştirme süreçlerinde bilimselliğin gözetilmesi, çalışanlara performansları ölçüsünde ödeme yapılması, sürekli denetimin yapılması gerektiği gibi inanç ifadelerine yer verilmiştir. Bilimsel yönetime ilişkin ileri sürülen bu inanç ifadelerine Taylor'un "Bilimsel Yönetimin İlkeleri" isimli eserinde de karşılaşmak mümkündür. Taylor (2013) bütün işlerde en küçük ayrıntıda bile gelişigüzel değil bilimsel yöntemlerin kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Taylor'a göre çalışanlardan kaynaklı gereksiz, verimsiz veya yavaş hareketlerin önüne geçmede en etkili yöntem, bilimsel yöntemdir. Taylor, bu yöntemde liyakat sahibi kişilerle iş yapıldığını, zaman ve hareket etüdü çalışmalarıyla bir işin en etkili nasıl yapılacağını belirlemenin mümkün olduğunu iddia etmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime yönelik genellikle olumsuz değerlendirmeler yapılmıştır. Özellikle bu yönetim anlayışında sadece örgütsel yapıya odaklanıldığı yönüyle fazlaca eleştiri yapılmaktadır. Ancak bilimsel yönetimin kurucusu olarak anılan Taylor'un (2013) "Bilimsel Yönetimin İlkeleri" isimli eserine bakıldığında, yapıya önem verilmekle birlikte bireyin de ihmal edilmediği görülmektedir. Taylor, bilimsel yönetime ilişkin görüşlerini ortaya koyarken yapı odaklı bir yönetim anlayışını benimsediğini, ancak bireyin gücünü de yadsımadığını ifade etmektedir. Taylor, insanın yönetimdeki gücünü yadsımamakla birlikte ona olağanüstü güçler atfetmeyi de doğru bulmamaktadır. Taylor, ülkesinde ormanların yok olması, su kaynaklarının heba edilmesi, su baskınlarıyla yaşanan toprak kayıpları, kömür ve demir madenlerinin hızla tükenmesi tehlikelerine karşı dikkatleri kayıplara çekmekte, artan

verimsizlik karşısında çarenin olağanüstü insanlarda değil, sistematik yönetimde olduğuna dikkatleri çekmektedir. Taylor (2013) hiçbir çalışanın desteksiz, kendi haline bırakılmış, işvereni tarafından zorla çalıştırılan bir olmak istemeyeceğini, günlük olarak eğitilmeyi ve üstlerinden yakın ilgi görmeyi isteyeceğini ifade etmektedir. Bu ifadeler onun insanı önemseyen bir kişi olduğunu göstermektedir. Ancak Taylor'un insanı önemsemekle birlikte örgütlerde verimlilik konusuna fazlasıyla önem verdiği, verimsizliği, doğal tembelliği, sistematik kaytarmacılığı cezalandırmak istediği, bu durumda olan çalışanları örgütler için bir kayıp gördüğü de bir gerçektir. Locke (1982) Taylor'un yönetim anlayışına yönelik yapılan eleştirilerin haklı gerekçelerinin olmadığını, bilimsel yönetime ilişkin yapılan eleştirilerin önemli ölçüde bilimsellikten uzak olduğunu iddia etmiştir. Örneğin, Taylor'un motivasyonu çalışanların aldığı ücretle açıklaması eleştirilmekte, ancak beklenti teorisiyle bu görüş dolaylı olarak desteklenmektedir. Taylor'un örgütün sosyal boyutunu ihmal ettiği, çalışana bir makine gibi gördüğü iddia edilmekte, ancak Taylor'un sistematik kaytarmacılığa ilişkin ileri sürdüğü görüşler görmezden gelinmektedir (Locke, 1982). Her ne kadar alan kitaplarında bilimsel yönetim geleneksel yönetim anlayışları içerisinde ele alınsa da, Taylor'un (2013) bilimsel yönetime ilişkin eseri incelendiğinde onun görüşlerinin hem neoklasik hem de sistem yaklaşımına uygun düşen yönlerinin olduğu görülmektedir. Taylor'a göre bir çalışanın tek başına iyi bir iş ortaya koyması örgütsel etkililik için yeterli gelmemektedir. Çünkü her çalışanın ortaya koyacağı performans başka bir görevle ilişkilidir. Sistem yaklaşımında da birbiriyle etkileşimli öğelere vurgu yapıldığı göz önüne alındığında, bilimsel yönetimin sistem yaklaşımına yaklaşan bir yönünün olduğu söylenebilir. Kitaplarda Taylor'un yönetime ilişkin görüşlerinden kuram olarak söz etmenin de sorunlu bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Kitap yazarlarının genellikle katılmadıkları ve sosyal örgütlerde sıklıkla uygulanabilir bulmadıkları bu inançlar için kuram ifadesini kullanmaları da çelişkili bir durumdur. Taylor'un (2013) kitabı incelendiğinde kuram iddiasının olmadığı görülmektedir. Taylor, bilimsel yönetime ilişkin görüşlerini ifade ederken inançlarının yüzde yüz doğru olduğunu iddia etmemekte, en iyi yönetim için etkili ilkeler öne sürdüğü konusunda okuyucuyu ikna etmeye çalışmaktadır. Taylor'a göre bilimsel yönetim ne kaçınılmaz derecede önemli

bir buluş ne de müthiş bir olaydır. Taylor, bilimsel yönetimi geçmiş yönetim uygulamalarının bir bileşimi olan daha sistemli, kuralları daha iyi belirlenmiş bir bilim olarak tanımlamaktadır.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *yönetim süreçlerine* ilişkin genel olarak örgütlerde başarı ve etkililik için hiyerarşik bir örgüt yapısının oluşturulması, tek merkezden yönetimin uygulanması, uzmanlaşmaya fırsat verecek şekilde iş bölümünün yapılması, yönetimde birliğin sağlanması, yetki ve sorumluluk denkliliğinin sağlanması, eşit işe eşit ücret ödenmesi, disiplinin sağlanması, çalışanlara karşı hakkaniyetle davranılması, komanda birliğinin sağlanması, örgütsel çıkarların bireysel çıkarlara üstün tutulması, çalışanların inisiyatif kullanması, işte devamlılığın sağlanması gerektiği gibi inanç ifadelerine yer verilmiştir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında yönetim süreçlerine ilişkin ifade edilen inançlara Henri Fayol'un "Genel ve Endüstriyel Yönetim" isimli eserinde de karşılaşmak mümkündür. Fayol (2012) eğitim örgütlerinde yönetime bir bilim olarak yer verilmemesine karşı çıkmakta, üniversitelerde yönetimin bir bilim olarak okutulmamasını ilkelerden yoksun oluşuna bağlamaktadır. Fayol bu amaçla deneyimlerinden yola çıkarak yönetime ilişkin 14 ilke öne sürmektedir. İncelenen kitaplarda da genellikle bu ilkelere atıf yapıldığı görülmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında yönetim süreçlerine ilişkin inançların örgütlerde geçerliği olduğu anlatılmakta, ancak bilimsel yönetimde olduğu gibi bu yaklaşım da yapı odaklı olması, örgüte ilişkin bütüncül bir yaklaşım geliştirmemesi, özellikle insan faktörünü göz ardı etmesi yönüyle eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin kısmen doğru olduğu söylenebilir. Fayol'un (2012) eseri incelendiğinde iş bölümü, uzmanlaşma, merkezileşme, hiyerarşi, kontrol, planlama, koordinasyon gibi kavramlar üzerinde durduğu, etkili örgüt yapıları için ilkeler öne sürdüğü söylenebilir. Ancak Fayol'un bireyi önemsemediğini, örgüte bütüncül bakmadığını söylemek güç görünmektedir. Örneğin, Fayol çalışanlara hakkaniyetle davranılması gerektiğini, çalışanı da tatmin edecek bir ücret sistemini uygulamayı gerekli görmektedir. Fayol'un (2012) merkeziyetçiliği tabiata uygun bir durum olarak görmesi, tüm organları harekete geçiren kısmın beyin olması gibi tüm örgütü harekete geçiren bir merkezi yönetimin olduğunu

söylemesi ise onun örgütü sadece yapı odaklı dar bir çerçevede ele almadığını, sistem anlayışıyla örgütü yorumladığını göstermektedir. Fayol ayrıca, çağdaş yönetim yaklaşımları içerisinde ele alınan durumsal yaklaşımlara uygun düşecek açıklamalarda da bulunmuştur. Fayol'a göre örgütü merkezîyetçi veya adem-i merkezîyetçi bir yapıya kavuşturmak bir tercih meselesidir. Astların görevlerinin önem derecesine bağlı olarak ikisinden biri tercih edilebilir. Örneğin adem-i merkezîyetçilikte astların görevlerinin önemi artar, merkezîcilikte ise bu önem nispeten azalır. Eğitim yönetimi alan kitaplarında Fayol'un yönetim süreçlerine ilişkin görüşlerinden kuram olarak söz etmenin de sorunlu bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Fayol'a (2012) göre yönetim alanında sert ve kesin olan hiçbir şey yoktur, her şey bir ölçü meselesidir. Hiçbir zaman aynı ilkenin aynı şartlar altında iki defa uygulanması beklenmez. Daima hal ve şartların değişkenliği, insan faktörü ve diğer pek çok değişkenin dikkate alınması gerekmektedir. Fayol bu yüzden sert olmayan, ihtiyaca uygun ve uygulanabilir ilkeler öne sürmeyi hedeflediğini anlatmaktadır. Fayol (2012, s. 81) eserinin bir başka bölümünde de řu ifadeleri kullanmıştır: "Saydığım ilkeler benim en fazla başvurduğum ilkelerdir ve bunlar hakkında yazdıklarım sadece kendi değerlendirmelerimdir. Bu kuralların, elbette düzenlenecek bir 'Yönetim İlkeleri' kitabına girip giremeyeceğini bilemem. Buna ancak genel bir tartışma sonunda karar verilebilir."

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *bürokrasiye* ilişkin genel olarak örgütlerde başarı ve etkililik için iş bölümü ve uzmanlaşmanın sağlanması, hiyerarşik otorite düzeninin oluşturulması, kuralların uygulanması, nesnelliliğin sağlanması, liyakate dayalı atamaların ve terfilerin yapılması, rasyonel bir yönetimin sergilenmesi, örgütsel faaliyetlerin kayıt altına alınması ve arşivlenmesi, öngörülebilirliğin ve yasallığın sağlanması gerektiği gibi inanç ifadelerine yer verilmiştir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında genel olarak görülen inanç ifadelerini Weber'in (2012) "Bürokrasi ve Otorite" adlı eserinde de görmek mümkündür. Weber'e göre bürokratik örgütlerde birbiriyle tutarlı, rasyonel kural veya düzenlemeler vardır ve üyelerin bu çerçevede hareket etmeleri beklenmektedir. Weber, bürokratik örgütlerde hiyerarşik bir düzen dâhilinde görev ve makamların dağıldığını, bunun da iş bölümü ve uzmanlaşma temel

alınarak yapıldığını belirtmektedir. Weber'e göre liyakate dayalı atama ve terfi sistemi de bürokratik örgütlerin bir başka özelliğidir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında genel olarak bürokrasi modelinin örgütlerde yaygın olarak kullanıldığı ifade edilmekte, ancak bu örgütlenme şekli de bilimsel yönetim ve yönetim süreçleriyle aynı kategoride ele alınmakta, kimi yönleriyle eleştirilmektedir. Örneğin, bürokrasi yoluyla kırtasiyeciliğin arttığı, işlerin yavaşlatıldığı, kurallar yoluyla örgütlerin monoton ve mekanik hale getirildiği ifade edilmekte, modern örgütlerde daha esnek örgüt yapılarına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Alan kitaplarında bürokrasinin iş bölümü ile uzmanlığı artırma, kurallarla nesneliği sağlama gibi olumlu özelliklerin yanı sıra, hiyerarşik otorite düzeniyle iletişimde engellemelerin olması, kuralların örgütü tek tipleştirme gibi olumsuzluklarına da değinilmektedir. Weber'in (2012) bürokratik örgüt tanımlamaları dikkate alındığında bu eleştirilerin haklı bir yönünün olduğu söylenebilir. Çünkü Weber örgütü teknik yeterlikler çerçevesinde tanımlamakta, istihdamı, iş bölümünü, terfi sistemini bu yeterliklere dayandırmaktadır. Buna karşın, Weber tanımladığı örgüt tipinin sadece teknik işler yapan örgütler için değil tüm örgütlerde uygulanabileceğini iddia etmektedir. Bazı alan kitaplarında bürokrasi modeli veya yaklaşımından kuram olarak söz etmenin sorunlu bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Her ne kadar Weber tarih boyunca tüm örgütlerde bürokrasinin ilkelerinin uygulandığını, bu ilkelerin her zaman için geçerli ilkeler olduğunu ileri sürse de bu ilkeleri doğrulayacak veya haklı kılacak herhangi bir ampirik veri de sunulmadığı görülmektedir. Weber (2012) eserinde bürokrasiye ilişkin sosyolojik çözümler yapıldığını, bu yaklaşımının da en az ampirik çalışmalar kadar değerli olduğunu iddia etmektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *bilimsel yönetime* ilişkin inançlar *uygunluk* yönüyle incelendiğinde, bu inançların daha çok teknik beceri gerektiren, rutin ve alışılmış işler için uygun olduğu görülmektedir. Bu tür işlerde yapılan bazı deney veya gözlemler de inançları bu yönde doğrulamaktadır. Alan kitaplarında bu yöndeki açıklamaların Taylor'un bilimsel yönetime ilişkin görüşleriyle örtüştüğü söylenebilir. Taylor (2013) bilimsel yönetime ilişkin ileri sürdüğü görüşlerin özellikle mühendisler, sanayi ve

imalat kuruluşlarının yöneticilerine ve bu kurumlarda çalışan herkese hitap edeceğine inanmaktadır. Bir başka ifadeyle Taylor'un inançlarının mekanik, teknik örgüt yapıları için uygun olduğu, inançlarının bu örgütler için doğrulanabileceği söylenebilir. Taylor (2013), bilimsel yönetime ilişkin ileri sürdüğü görüşlerin diğer örgütler için uygunluğunu ise okuyucuya bırakmıştır. Uygunluk yönüyle inançlar ele alınırken eğitim örgütlerinin kendine özgü doğası ve gerçekliği de dikkate alınmalıdır. Bu sağlanmadığı zaman eğitim yönetimi alanda yaşanan sorunlara ilişkin kalıcı ve gerçekçi çözümler üretmek zor hale gelebilir (S. Özdemir, 2013). Eğitim yönetimi alanında sadece bir kitapta bilimsel yönetime ilişkin inançları etkililik yönüyle inceleyen çalışmalardan söz edilmektedir. Bir eğitim bilimci olmamasına rağmen Taylor (2013) bilimsel yönetime ilişkin kendi kitabında eğitim örgütlerinden de örnek göstermesi, ancak eğitim yönetimi alan kitaplarında bu ayrıntının dikkate alınmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Taylor, okullarda öğrencilere belirli görev veya sorumlulukların verildiğini, 'ne kadar yapabiliyorsan o kadar yap' anlayışıyla öğrenciye yaklaşmadığını, yaklaşımın bu yönde olması durumunda öğrencide ilerlemenin daha az olacağını iddia etmektedir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında bir sayfayı dahi bulmayan özet bilgilere yer verilmiş olmasının, birçok ayrıntının ihmal edilmesine yol açtığı söylenebilir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *yönetim süreçlerine* ilişkin inançlar *uygunluk* yönüyle incelendiğinde, sıklıkla bu inançların örgütlerin yapısına uygun olduğu, ancak birey unsurunun bu inançlarda ihmal edildiği belirtilmektedir. Yönetim alanındaki deneyimler ve yapılan gözlemler bu inançların yapıya uygunluğunu ortaya koymaktadır. Yönetim süreçlerine ilişkin inançlar uygunluk bağlamında kuramsal olarak da desteklenmektedir. Alan kitaplarında yönetim süreçlerine ilişkin inançların örgütlerin mekanik yapısına uygun olduğu, ancak organik yapısını yansıtmadığı ifade edilmektedir. Evers ve Lakomski (2001) okulun farklı bir örgüt yapısının olduğunu, dolayısıyla yönetim biliminin örgütler için ortaya attığı genel iddiaların, teorik açıklamaların okul gerçeğini tam olarak yansıtamayacağını iddia etmektedir. Fayol (2012) alan kitaplarında belirtilen görüşlere karşıt bir görüş ileri sürmekte, her ne kadar yönetime ilişkin genel geçer

ilkeler öne sürdüğünü iddia etmese de öne sürdüğü ilkelerin tüm örgütler için geçerli olduğu olan ilkeler olduğunu iddia etmektedir. Fayol'a göre örgütlerde yönetim ilkelerini uygulamak tamamen bir ölçü meselesidir. Bu ilkeler kimi zaman teknik işlerde, kimi zaman mali işlerde, kimi zaman yönetsel işlerde etkili olmaktadır. Dolayısıyla Fayol'un ileri sürdüğü inançları sadece mekanik örgüt yapıları için uygun görmek, Fayol'un eserinde belirttiği görüşlerle pek örtüşmemektedir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *bürokrasiye* ilişkin inançlar *uygunluk* yönüyle incelendiğinde, genellikle bu inançların mekanik örgüt yapıları için uygun olduğu belirtilmektedir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında bürokrasiye yönelik inanç ifadeleri kısmen doğru bulunmakta, bu inançların kısmen uygunluğundan söz edilmektedir. Örneğin, bürokratik ilkelerin okullarda uygulanmasının okulları otokratik bir yapıya dönüştürebileceği ve demokrasiye olan ihtiyacı arttırabileceği ifade edilmektedir. Alan kitaplarında bürokrasiye ilişkin inançlar çerçevesinde çevresel belirsizliğin az yaşandığı, çalışma koşullarının durağan olduğu mekanik örgüt yapıları için bürokrasiye ilişkin inançların uygunluk yönüyle doğrulanabildiği söylenebilir. Bürokrasi modelini ortaya atan Weber, kitap yazarlarından farklı bir düşünce ileri sürmüş, bürokratik modelin sadece mekanik örgütlerde değil, tüm örgütlerde uygulanabileceğini iddia etmektedir. Weber'e göre tüm alanlardaki kuruluşlarda modern örgütlenme biçiminin gelişmesi, bürokratik yönetimin gelişmesinden ve sürekli genişlemesinden başka bir şey değildir. Weber'e göre halk bürokrasiyi ne kadar eleştirirse eleştirsin idari bir işin dairede-büroda çalışan kişiler aracılığıyla yerine getirilemeyeceğine inanmak bir yanlısamadan ibarettir. Weber'e göre idari bir işin kim tarafından yapılacağına verilen karar bürokrasi ile amatörlik arasında bir seçimdir.

Alan kitaplarında *bilimsel yönetime* ilişkin inançlar *pragmatizm* bağlamında incelendiğinde, bilimsel yönetim ilkeleriyle yöneticilerin çalışanlardan daha fazla yarar sağlamaya çalıştıkları, çalışanları daha fazla çalışmaya zorladıkları eleştirilen bir konu olarak ele alınmaktadır. Bu görüşler, Taylor'un görüşlerine pek uymamaktadır. Taylor (2013) bilimsel yönetim ilkelerinin uygulanmasıyla örgütte verimliliğin artacağına, artan verimliliğin de sadece işverenin değil, çalışanın da refah seviyesini arttıracığına

inanmaktadır. Taylor'un eserinde bilimsel yönetime örnek olarak verdiği "pik demir taşımacılığı", "kürekle yük kaldırma" veya "bisiklet bilyesi üretimi" örneklerinde bu karşılıklı yarar görülmektedir. Tüm bu deneylerde kronometrelerle işle ilgili her hareketin detaylı zaman kayıtları tutulmuş, bilimsel yönetimin uygulanmasıyla hem yapılan işin miktarında önemli artışlar sağlanmış hem de çalışanlar %100'e varan oranlarda daha fazla ücretle ödüllendirilmişlerdir. Ayrıca artan üretimle birlikte çalışanların günlük iş sürelerinde de azalma meydana gelmiş, işteki dinlenme süreleri artmıştır (10,5 olan günlük çalışma saati, bir güne yayılan dört dinlenme periyodu ile birlikte 8,5 saate indirilmiştir). Taylor'a göre zamanı daha etkili kullanmayla birlikte günlük çalışma saatlerinde görülen azalma, çalışanların iş dışı yaşamlarına daha fazla zaman ayırmalarına katkı sağlayacaktır. İnancın bilgiye dönüşmesinde yarar önemli bir ölçüttür, ancak bilimsel araştırmalarla da inancın doğruluğunun ortaya koyulması gerekmektedir. Pragmatist doğruluk kuramında bir inancın doğru olması ve bilgi niteliği taşıması için araştırma sonucu elde edilmesi, gerçeklikle ve yaşantılarla bağdaşması, tatmin edici olması (yararlı, uygun ve doğru olmak) gerektiği belirtilmektedir (Haack, 1976). Haack'a (1976) göre yararlı olan her şeyi doğru görmek yanlış olduğu gibi, yararlı olmadığı düşünülen her şeyi yanlış görmek de doğru değildir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *yönetim süreçlerine* ilişkin inançlar *pragmatizm* bağlamında incelendiğinde, bu inançların iflasın eşiğine gelmiş bir şirketi kurtaran bir reçete olduğu görülmektedir. Yönetim süreçlerine ilişkin bu inançlar Fayol tarafından kendi şirketine uygulanmış ve şirketine başarılar sağlamıştır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde yönetim süreçlerine ilişkin inançların Fayol'un şirketine yarar sağladığı görülmektedir. Fayol (2012) katı ilkeler yerine örgüte yarar sağlayacak, uygulanabilir ilkeler ileri sürmeyi amaçladığını belirtmiştir. Bir maden mühendisi olan Fayol'un çalıştığı kuruma yarar sağlayan bu inançların hizmet örgütlerinde, özellikle eğitim örgütlerinde ne tür yararlar sağladığına yönelik herhangi bir bilgi araştırma kapsamında incelenen eğitim yönetimi alan kitaplarında paylaşılmamıştır.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *bürokrasiye ilişkin* inançlar *pragmatizm* bağlamında incelendiğinde, bu inançların çevresel belirsizliğin az olduğu mekanik örgüt yapıları

için yararlı sonuçlar üretebileceği, ancak belirsizliğin yoğun olduğu karmaşık örgüt yapıları için bu inançların yararsız olduğu belirtilmektedir. Alan kitaplarında bürokrasiye yöneltilen eleştirilerden biri de bu yaklaşımın yönetimi elit bir grubun eline verdiği ve bu durumun oligarşik bir yapılanmayı beraberinde getirdiği iddiasıdır. Bu yöndeki değerlendirmeler eğitim örgütleri için düşünüldüğünde, bürokrasiye ilişkin inançların eğitim örgütleri için pek de yararlı olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak modeli ortaya atan Weber, bu ifadelerin aksi yönde görüş belirtmiştir. Weber'e (2012) göre sosyal sınıflar arasındaki farkı azaltmanın bir yolu da bürokratik bir model oluşturmaktır. Çünkü bürokraside zengin olduğu, saygın olduğu veya belli bir gruba bağlı olduğu için atama yapılmaz. Görevin gerektirdiği yeterliğe sahip olan kişiler göreve başvurabilir. Ayrıca eğitim örgütlerinin bürokratik olarak yapılandırıldıkları ve bürokratik ilkelere göre yönetildikleri göz önüne alındığında, bürokrasinin eğitim örgütleri için pratik ilkeler öne sürdüğü, bu yüzden bürokratik ilkelerin eğitim örgütleri için pragmatist bir yönünün olduğu söylenebilir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *bilimsel yönetime* ilişkin inançlar *temelcilik* bağlamında incelendiğinde, bu inançların kaynağının genel olarak Taylor'un gözlem ve deneyimleri sonucu geliştirdiği inançlara dayandığı ve bu inançların usa başvurma yoluyla rasyonel bir temelde açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Temelci haklılandırma içselci veya dışsalci bir görüşle yapılabilmektedir. İçselci görüşte inançlar zihnin içindekilerle ifade edilmektedir. Bu görüşe usçuluk da denilebilir. Bu görüşe göre farklı kişiler us yönüyle aynı olamayacakları için bu kişilerin inancı içsel olarak haklılandırmaları da farklı olacaktır. Dışsalci görüşte ise inanç içsel olarak veya zihinde olan şeylerle değil, zihnin dışındaki gerçeklerle veya durumlarla gerekçelendirilir (Hasan ve Fumerton, 2016). Eğitim yönetimi alan kitaplarında bilimsel yönetime ilişkin ilkelerin ilk zamanlar için eğitim örgütlerinde de benimsendiği, eğitim programlarına etki ettiği belirtilmektedir. Taylor'un (2013) bilimsel yönetime ilişkin inançları, kendi eserinde incelendiğinde onun bilimsel yönetimi akılcı bir temele dayandırdığı ve inançlarını haklı kılacak başarılı örnekler sunduğu görülmektedir. Pik demir taşıma örneğinde ilkel ve kaba bir iş olan demir taşımacılığında uygulanan bilimsel yöntem ile

verimliliğin nasıl arttırıldığı anlatılmaktadır. İşçinin yere eğilmesi, 92 pound ağırlığında kütleyi kaldırması, bu ağırlıkla belirli bir mesafe yürütmesi ve demiri arabaya yüklemesi oldukça basit görülen, ancak bilimsel yöntemin uygulanmasıyla yapılan işin hacminde artışın sağlandığı bir iş örneğidir. Taylor, Bethlehem Çelik işletmesinde pik demir taşımacılığı üzerine gerçekleştirdiği araştırması sonucunda bilimsel yöntemin uygulanmasıyla birlikte bir kişi tarafından günlük ortalama 12,5 ton yapılan demir yüklemesinin, 47-48 tona ulaştığını tespit etmiştir. Temelci haklılandırmada insan aklının sınırlılığının bir etken olduğu ileri sürülebilir (Kant, 2016). Ancak felsefe literatüründe bu görüşe karşıt görüş de ileri sürülmüştür. Hume (2017) Kant'a karşıt bir görüş ileri sürmüş, insan aklının birtakım yetenekler ve yetilerle donatıldığını, önermelerin doğruluğunun veya yanlışlığının insanın anlama yetisi alanının içinde olduğunu iddia etmiştir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *yönetim süreçlerine* ilişkin inançlar *temelcilik* bağlamında incelendiğinde, bu inançların Fayol'un iş deneyimleri ve gözlemleri sonucu yönetime ilişkin ileri sürdüğü inançlara dayandırıldığı görülmektedir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında Fayol'un yönetime ilişkin ileri sürdüğü görüşlerin halen örgütlerde uygulandığı belirtilmektedir. Kitaplarda bu inançların kuramsal bir temelini olduğu da belirtilmektedir. Örneğin, Gulick ve Urwick gibi isimlerin kuramsal katkı sağladığı ifade edilmektedir. Buna rağmen, varlığını günümüze kadar koruyan bu görüşlerin ampirik bir dayanaktan yoksun olduğu söylenebilir. Fayol'un (2012) yönetime ilişkin eseri incelendiğinde de kendi ilkelerini doğru kılacak veya haklılandırarak herhangi bir ampirik veri sunmadığı görülmektedir. İncelenen kitaplarda inançların kaynağı olarak Fayol'a atıf yapılmakta, ancak bu inançları haklı kılacak temelci gerekçeler ileri sürülmemektedir. İlgili literatürde temelci haklılandırmaya ilişkin olumsuz değerlendirmeler de yapılmaktadır. Willower'a (1985) göre EY alanında kesin, üstün veya nihai fikirleri destekleyen felsefi yaklaşımlardan ziyade farklı fikirleri, yöntemleri ve yaklaşımları destekleyen felsefi yaklaşımlar alanın gelişimine daha fazla katkı sağlayacaktır. Willower (1985), alanda "onlar ve biz" ayrımı yapan, iki keskin kutup yaratan, öte tarafı tamamen yanlış gören baskın ideolojik anlayışları uygun görmediğini

belirtmiştir. Pierce (1877), inancın bireysel olduğu gibi toplumsal olarak da sabit hale getirilebildiğini iddia etmiştir. İnancın toplumsal olarak sabitleştirilmesi, bir otorite yöntemi olarak uygulanabilmektedir (Pierce, 1877). Bu durumda değişim, bireylerin yaşamında fark edilemeyecek kadar yavaştır. Bu yüzden EY alanında inançlarımızı dayandırdığımız temel inançların bir güç veya baskı aracına dönüşmesine izin vermememiz gerektiği ileri sürülebilir.

Eğitim yönetimi alan kitaplarında *bürokrasiye* ilişkin inançlar *temelcilik* bağlamında incelendiğinde, bu inançların Max Weber'in yönetime ilişkin analitik çözümlerine dayandığı görülmektedir. Eğitim yönetimi alan kitaplarında Weber'e atıfla bürokrasiye ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Bürokrasiye ilişkin inançlarda usa başvurma yönteminin tercih edildiği ve üretilen inançların rasyonel bir temele dayandırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Weber'in bürokrasiye ilişkin eseri incelendiğinde de bu durum görülmektedir. Weber (2012) tanımladığı bürokratik örgütün rasyonel bir model olduğunu, öne sürdüğü ilkelerin rasyonel aklın ürünü olduğunu ifade etmektedir. İncelenen kitaplarda, Weber'in tanımladığı bürokrasinin ideal bürokrasi olduğu ve gerçek hayatta böyle bir örgütlenme yapısının arzu edildiği, ancak bu inançların gerçeklikle birebir örtüşmesinin beklenmediği belirtilmektedir. Bu görüşler Weber'in (2012) bürokratik örgüte yönelik yaptığı sosyolojik çözümlerinin gerçekliği birebir yansıtmayacağı görüşüyle örtüşmektedir. Bu yönüyle bürokrasinin felsefi bağlamda idealizmi yansıttığı söylenebilir. Bürokraside akla, içsel süreçlere atıfla inançlar şekillendirildiği için temellendirmenin içsel olarak yapıldığı görülmektedir. Her ne kadar Weber'in tanımadığı bürokrasi rasyonel bir model olsa da ampirik bir temeli bulunmamaktadır. Hem Weber'in (2012) kitabında hem alan kitaplarında bürokratik inançları ampirik yönden haklılandırarak herhangi bir çalışmadan söz edilmemiştir. Weber de bu yönde bir iddiasının olmadığını ifade etmekte, tüm fenomenlerin apaçık olmasının imkan dahilinde olmadığını, ampirik çalışmaların bu yönüyle bir sınırlılığının bulunduğunu, sosyolojik türde araştırmaların ampirik araştırmalara göre küçümsenmeyecek üstünlüklerinin olduğunu belirtmektedir. Evers ve Lakomski'ye (1996) göre mantıksal deneycilik ile bilgi üretilmeye çalışıldığında kapsam

daraltılmakta, eğitim yönetimi alanı için önemli olan birçok inanç mantıksal ampirizmin dar kapsamına giremediği için göz ardı edilmekte, bu durum da bilgi kaybına yol açmaktadır. Evers ve Lakomsi'ye göre mantıksal deneycilik beraberinde yöntemsel sabitliği ve sığılı getirmekte, yöntemsel katılık da önemli olan birçok verinin alana girişini engellemektedir.

Alan kitaplarında *bilimsel yönetime* ilişkin inançlar *bağdaşım* yönüyle incelendiğinde, incelenen kitaplarda farklı yazarlar tarafından birbiriyle bağdaşan inanç ifadelerinden söz edildiği, bu yönüyle inanç sistemleri arasında bir bağdaşımın olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle aynı bilim çevreleri tarafından birbiriyle bağdaşan, üzerinde tümel uzlaşımın olduğu inanç ifadelerine yer yerildiği görülmektedir. Ancak birbiriyle bağdaşan bu inançların yazarların yönetime ilişkin inançlarını yansıttığını söylemek pek mümkün görülmemektedir. Çünkü kitap yazarları bu inançları kısmen doğru ve uygulanabilir bulmaktadırlar. Benzer tutarlılık alan kitaplarındaki inançlar ile bilimsel yönetimin öncüsü Taylor'un inançları arasında da görülmektedir. Ancak bu tutarlılık bir yönüyle farklılaşmaktadır. Alan kitaplarında ileri sürülen inançlar Taylor'a ait ve çoğunluğu ikincil kaynaklardan aktarmalarla oluşan inançlardır ve kitap yazarları ağırlıklı olarak aktardıkları bu inanç ifadelerine katılmamaktadırlar. Taylor (2013) ise kendi ilkelerinin mutlak ferahı garanti etmemekle birlikte medeni dünyada er ya da geç genel olarak uygulamaya konulacağına inanmakta, kendi ilkeleri ne kadar çabuk yerleşirse insanlık için o kadar iyi olacağını iddia etmektedir. Glanzberg'e (2016) göre bir inanç, ancak ve ancak birbiriyle tutarlı, bağdaşım halinde olan inanç bütünüdür (sisteminin) bir parçası olduğu zaman doğrudur. Ancak bağdaşımın nasıl sağlandığı da önemlidir. Willower (1975) farklı disiplinlerde geliştirilen teorileri eğitim yönetimi alanına doğrudan uygulamanın uygun olmayacağını, çünkü eğitim yönetimi alanının birçok disiplinden beslenen çok çeşitli, kırılabilir ve gevşek bir yapısının olduğunu ileri sürmektedir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere aktarmacılık veya taklit yoluyla sağlanan bağdaşım, inancın haklılığı için iyi bir gerekçe olmayabilir.

Alan kitaplarında *yönetim süreçlerine* ilişkin inançlar *bağdaşım* yönüyle incelendiğinde, incelenen kitaplarda inançların Fayol'un yönetime ilişkin ileri sürdüğü 14 ilkeye

dayandığı, inançların bu çerçevede birbiriyle tutarlı bir bütün oluşturduğu görülmektedir. Yönetim süreçlerine ilişkin ileri sürülen inançlar arasında her ne kadar bir bağdaşım görülse de bu bağdaşımın yönetim süreçlerine ilişkin inançların yaygın bir aktarımı olduğu, kitap yazarlarının bu inançlar konusunda hemfikir oldukları bazı konuların olduğu görülmektedir. Örneğin, alan kitaplarında genellikle yönetim süreçlerine ilişkin inançların örgütsel etkililiği artırma bağlamında doğrulanabildiği, ancak örgütteki birey unsuru sürece dâhil edildiğinde bu inançların bireyi tam anlamıyla açıklamadığı bireysel gerçekliği göz ardı ettiği belirtilmektedir. Fayol'un (2012) yönetime ilişkin eserinde ileri sürdüğü inançlarla alan kitaplarında ifade edilen inançların genellikle bağdaştığı söylenebilir. Ancak alan kitaplarında ifade edilen inançlara kitap yazarlarının kısmen katıldıkları, bu yönüyle Fayol'dan ayrıştıkları söylenebilir.

Alan kitaplarında *bürokrasiye* ilişkin inançlar *bağdaşım* yönüyle incelendiğinde, bürokrasiye ilişkin inançların mekanik örgüt yapıları için uygun olduğu ve inançların bu bağlamda bağdaştığı görülmektedir. Kitaplarda bürokrasiye ilişkin ileri sürülen inançların yazarların görüşlerini yansıtmadığı, belirli kaynaklara atıfla bu inançların ortaya atıldığı görülmektedir. Alan kitaplarında bürokrasiye ilişkin ileri sürülen inançlar Weber'in (2012) bürokrasiye ilişkin inançlarıyla kısmen örtüşmektedir. Ancak bir inanç ifadesinin aktarılıyor olması, o inancın doğru olması ve bilgiye dönüşmesi için yeterli görülmemektedir. Aynı zamanda ileri sürülen inanç ifadesine inanmak da gerekmektedir (Platon, 2016). Alan kitaplarında bu inanç ifadelerine kısmen inanma söz konusuysa, Weber bu inançların sahibi olarak bunlara inanmaktadır. Dolayısıyla alan kitaplarında görülen tutarlı inanç ifadelerine karşı kitap yazarlarının kuşkucu yaklaşımları, inanca bilgi niteliği kazandırmayı güçleştirmekteyken, Weber'in eserinde ileri sürdüğü inançlar bilgiye daha yakın görülmektedir. Evers ve Lakomski'ye (1996) göre eğitim yönetimi alanı için geleneksel bilim anlayışı yerine temelci olmayan bir anlayışla, inancı bağdaşım yönüyle haklılandırarak postpozitivist bir anlayış benimsenmelidir. Bu anlayışta, en iyi öğrenmelerin önsel bilgi (a priori bilgi) veya sağduyudan ziyade doğa bilimlerinden öğrenildiği iddiasıyla natüralist bağdaşım

benimsenmektedir. Natüralist bağdaşında tamamen öznel bir anlayış benimsenmemekte, doğa bilimlerinden hareketle daha tutarlı, deneysel olarak da sınanabilen, daha kapsamlı inanç sistemleriyle bilgi üretilmeye çalışılmaktadır. Evers ve Lakomski, böylesi bir yaklaşımın eğitim yönetimi için daha uygun ve daha kapsayıcı olacağını iddia etmektedirler.

Sonuç olarak araştırma kapsamında incelenen eğitim yönetimi alan kitaplarında genel olarak geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin benzer inanç ifadelerine yer verildiği, kitap yazarları tarafından bu inançların eğitim örgütleri açısından doğruluğuna ve haklılığına ilişkin şüpheci yaklaşımların olduğu ve bu inançları doğruluk ve haklılandırma yönüyle bilgiye dönüştürme yönünde eksik bir çabanın olduğu görülmektedir. Bu durumda eğitim yönetimi alan kitaplarında geleneksel yönetim yaklaşımlarına ilişkin ileri sürülen inançların bilgi niteliği taşımaktan uzak olduğu, bu inançların epistemik olarak doğrulanma ve haklılandırılma gereksinimi olduğu ileri sürülebilir. Bunun için, geleneksel yönetim yaklaşımları özelinde, eğitim yönetimi alanına ilişkin üretilen inanç ifadelerinin gerçeklikle örtüşme (uygunluk), alana yarar sağlama, sağlam temellere dayanma, içinde bulunduğu inanç sistemiyle bağdaşma yönüyle doğrulanması ve haklılandırılması önemli görülmektedir. Ancak bunlar yapılırken, hem doğruluk hem de haklılandırma kuramlarının olumsuz olarak değerlendirilebilecek yönlerine de odaklanmak gerekmektedir. Gelecekte alana ilişkin yapılacak çalışmalarda belirli inançlar ileri sürülürken doğruluk ve haklılandırma kuramları bağlamında bu inançları üretmenin, bu çalışmada yer verilmeyen apaçıklık doğruluk kuramı, tümel uzlaşım doğruluk kuramı, işlevselcilik haklılandırma kuramı, bağlamcılık haklılandırma kuramı ve bilinemezlik gibi başka birçok yaklaşımın da dikkate alınması hem bilgi üretimi (çünkü her salt inanç bilgi değildir) hem de alanda özgün kimlik oluşturma çabası için önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

- American Psychological Association [APA]. (2011). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington: APA.
- Audi, R. (1988). Foundationalism, coherentism, and epistemological dogmatism. *Philosophical Perspectives*, 2, 407-442.
- Baç, M. (2011). Epistemoloji. İçinde (N. Mehdiyev, Ed.) *Çağdaş epistemolojiye giriş*. İstanbul: İnsan.
- Balcı, A. (2008). Türkiye’de eğitim yönetiminin bilimleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 14(2), 181-209.
- BonJour, L., & Sosa, E. (2003). *Epistemic justification: Internalism vs. externalism, foundations vs. virtues*. Blackwell Publishing.
- Cohen, S. (1984). Justification and truth. *Philosophical Studies*, 46(3), 279-295.
- Çüçen, A. K. (2014). *Bilgi felsefesi*. İstanbul: Sentez.
- English, F. W. (2002). The point of scientificity, the fall of the epistemological dominos, and the end of the field of educational administration. *Studies in Philosophy and Education*, 21(2), 109-136.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (1996). Science in educational administration: A postpositivist conception. *Educational Administration Quarterly*, 32(3), 379-402.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (2001). Theory in educational administration: Naturalistic directions. *Journal of Educational Administration*, 39(6), 499-520.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (2015). Naturalism and educational administration: New directions. *Educational Philosophy and Theory*, 47(4), 402-419.
- Fayol, H. (2012). *Genel ve endüstriyel yönetim* (M. A. Çalikoğlu, Çev.). Ankara: Adres.
- Fitzgerald, T. (2012). Documents and documentary analysis. In A. R. J. Briggs, M. Coleman, & M. Morrison (Eds.), *Research methods in educational leadership & management* (pp. 296-308). London: Sage.
- Gieryn, T. F. (1983). Boundary-work and the demarcation of science from non-science: Strains and interests in professional ideologies of scientists. *American Sociological Review*, 48(6), 781-795.
- Glanzberg, M. (2016). Truth. In (E. N. Zalta, Ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Metaphysics Research Lab, Stanford University.
- Gutek, G. L. (2017). *Eğitimde felsefi ve ideolojik yaklaşımlar* (N. Kale, Çev.). Ankara: Ütopya.
- Haack, S. (1976). The pragmatist theory of truth. *The British Journal for the Philosophy of Science*, 27(3), 231-249.

- Habermas, J. (2011). *Sosyal bilimlerin mantığı üzerine* (M. Tüzel, Çev.). İstanbul: Kabalcı.
- Hasan, A., & Fumerton, R. (2016). Foundationalist Theories of Epistemic Justification. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Metaphysics Research Lab, Stanford University.
- James, W. (2017). *Pragmatizm* (Çev. T. Karakaş, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Johnson, B., & Christensen, L. (2012). *Educational reseach: Quantitative, qualitative, and mixed approaches*. California: Sage.
- Kant, I. (2016). *Pratik usun eleştirisi* (İ. Z. Eyuboğlu, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel.
- Mitchell, C. (1980). *Knowledge development in educational administration: an assessment and review*. Doctoral dissertation, Department of Educational Administration, University of Utah, Utah.
- Moles, A. (2012). *Belirsizin bilimleri: İnsan bilimleri için yeni bir epistemoloji* (Çev. N. Bilgin). İstanbul: Yapı Kredi.
- Musgrave, A. (2013). *Sağduyu, bilim ve şüphencilik: Bilgi kuramına tarihsel bir giriş* (N. Küçük, Çev.). İstanbul: İthaki.
- Olsson, E. (2017). Coherentist theories of epistemic justification. In (E. N. Zalta, Ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Metaphysics Research Lab, Stanford University.
- Oplatka, I. (2009). The field of educational administration: A historical overview of scholarly attempts to recognize epistemological identities, meanings and boundaries from the 1960s onwards. *Journal of Educational Administration*, 47(1), 8-35.
- Oplatka, I. (2014). Differentiating the scholarly identity of educational administration: An epistemological comparison of two neighbouring fields of study. *Journal of Educational Administration*, 52(1), 116-136.
- Örücü, D., & Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin gözünden Türkiye’de eğitim yönetiminin akademik durumu: Nitel bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 17(2), 167-197.
- Özdemir, M. (2011). Kamu yönetimi ve işletme yönetimi arakesitinde bir bilim: Eğitim yönetimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 29-42.
- Özdemir, S. (Ed.). (2013). *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Peirce, C. S. (1877). The fixation of belief. *Popular Science Monthly*, 12, 1-15
- Platon (2016). *Diyaloglar* (T. Aktürel, Çev.). İstanbul: Remzi.
- Taylor, F. W. (2013). *Bilimsel yönetimin ilkeleri* (H. B. Akın, Çev.). Ankara: Adres.

- Turan, S., Bektaş, F., Yalçın, M. ve Armağan, Y. (2016). Eğitim yönetimi alanında bilgi üretim süreci: Eğitim yönetimi kongrelerinin rolü ve serüveni üzerine bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 22(1), 81-108. doi: 10.14527/kuey.2016.004
- Weber, M. (2012). *Bürokrasi ve otorite* (H. B. Akın, Çev.). Ankara: Adres.
- Willower, D. J. (1975). Theory in educational administration. *Journal of Educational Administration*, 13(1), 77-91.
- Willower, D. J. (1985). Philosophy and the study of educational administration. *Journal of Educational Administration*, 23(1), 5-22.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Young, J. O. (2016). The Coherence Theory of Truth. In (E. N. Zalta, Ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Metaphysics Research Lab, Stanford University.

SUMMARY

Introduction: Educational administration is in close relation with many academic disciplines such as management science, sociology, psychology in terms of knowledge base. When the textbooks written in these disciplines are examined, it appears that similar subjects are involved. Thus, in these academic disciplines, where knowledge ecosystems are different, it is important to determine how epistemic beliefs are produced, what kind of explanations are made about truth and justification of these beliefs, and how beliefs are transformed. In order for an epistemic belief put forward in any academic discipline to carry the quality of knowledge, three basic conditions need to be established. First, it is necessary to believe in epistemic beliefs. Beliefs, in which we do not believe and about which we are skeptical, seem difficult to acquire the quality of knowledge. This is followed by truth and justification of belief. Epistemologists have thought about these issues and have put forward different theories and approaches such as the correspondence theory of truth, coherence theory of justification. There is a similar concern in this research, and the truth and justification of the beliefs put forward in the field of educational administration are discussed.

Purpose: In this research, beliefs about traditional management approaches are examined in the context of educational administration textbooks. It is aimed to determine these beliefs in the research and to discuss these beliefs according to the theories of truth and justification.

Method: In this qualitative research, document analysis technique was used. Eight books, written in the area of educational administration in Turkey and reflecting the basic trends of the field, were examined within the scope of the research and the beliefs expressed in the books on traditional management approaches (scientific management, management processes and bureaucracy) were analyzed descriptively in the context of predefined themes.

Findings and Results: According to the findings, educational administration textbooks contain similar beliefs about traditional management approaches. However, it is difficult to say that these belief expressions reflect the book authors' views. Because, in these books, there is an intense criticism of traditional management approaches and it is expressed that these beliefs do not conform to the nature of educational organizations and do not reflect reality in educational organizations. In addition, no empirical data has been presented to confirm or justify beliefs about traditional management approaches in educational administration textbooks. However, when Taylor's, Fayol's and Weber's books, 'who are considered as the pioneers of traditional management approaches, are examined, a different situation is encountered. These people are sincere in their beliefs, and they are trying to justify their beliefs empirically or rationally. In the field of educational administration textbooks, primary sources were generally not referenced, and references to each other in these textbooks are often seen. In addition, these textbooks mainly refer to national resources written in the field of management science. It can be said that beliefs that we do not believe in and do not justify are not epistemic knowledge. From the field books, it is thought that it is more important to justify these beliefs from multiple perspectives and include justified expressions, rather than merely expressing beliefs in the work to be done in the field of educational administration.